

F. SCOTT FITZGERALD
Muhteşem Gatsby

The Great Gatsby

© Önsöz: 1957, Lionel Trilling, “F. Scott Fitzgerald”,

The Liberal Imagination

Önsözün yayın hakları The Wylie Agency'den alınmıştır.

© Sonsöz: 1957, Richard Chase, “The Great Gatsby”,

Three Novels of Manners. The American Novel and its Tradition

Sonsözün yayın hakları Doubleday'den (Knopf Doubleday Publishing Group, Random House) alınmıştır.

İletişim Yayınları 1933 • İletişim Klasikleri 64

ISBN-13: 978-975-05-1325-1

© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2013, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ George Barbier, “Au Revoir”

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Eda Tuna

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

F. SCOTT FITZGERALD

Muhteşem Gatsby

The Great Gatsby

ÇEVİREN *Hasan Fehmi Nemli*

YAZARIN VE LIONEL TRILLING'İN ÖNSÖZLERİ VE
RICHARD CHASE'İN SONSÖZÜYLE

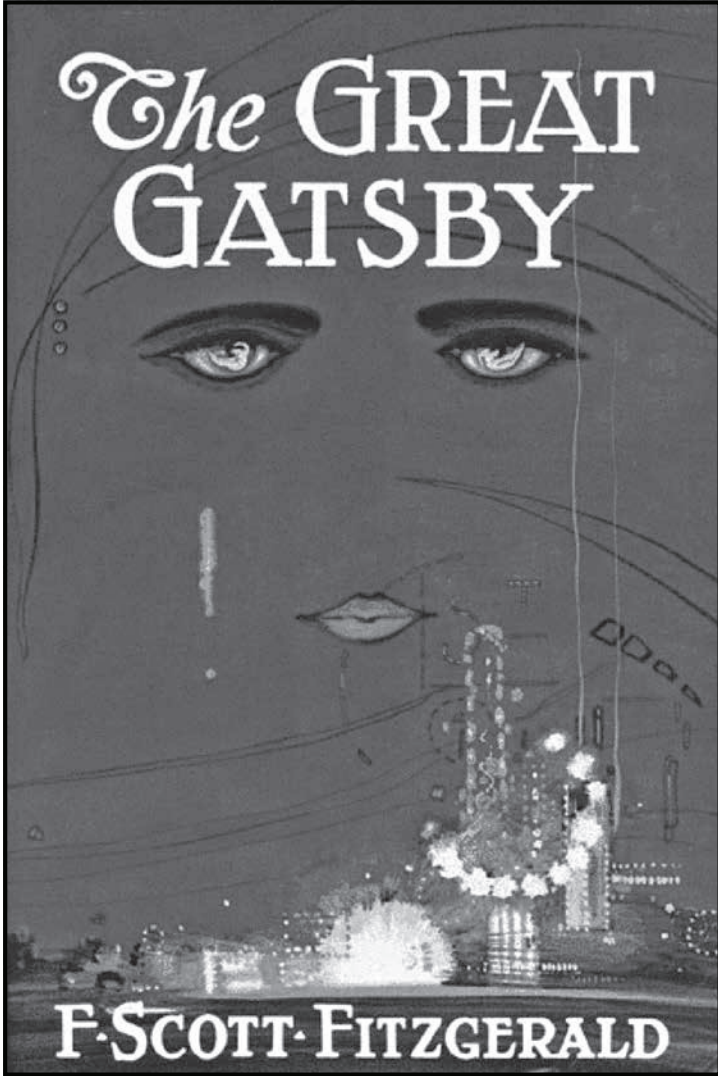
FRANCIS SCOTT KEY FITZGERALD 1896'da Minnesota'ya bağı Saint Paul'da, İrlanda asıllı bir annenin ve İngiliz asıllı bir babanın çocuğı olarak dünyaya geldi. Çocukluğunu New York'a bağı Buffalo ve Syracuse'da geçirdi. Koyu Katolik olan anne babasının tercihi doğrultusunda ilk ve orta öğrenimini Katolik okullarında tamamladı. Bu dönemde parlak zekasıyla ve edebiyata olan düşkünlüğüyle akranları arasından sıyrıldı. 1908'de babası işini kaybedince, aile Minnesota'ya geri döndü. 1913'te Princeton Üniversitesi'ne girdi. Yazar olmaya karar veren Fitzgerald, üniversite yıllarını edebi yeteneğini geliştirmeye adadı. 1917'de Birinci Dünya Savaşı'na katılmak üzere eğitimini yarıda bıraktı. Montgomery'de asteğmen olarak görev yaptığı sırada, Alabama Yüksek Mahkemesi hâkiminin kızı olan ve Fitzgerald'ın Montgomery çevrelerinin "altın kızı" dediğı Zelda Sayre ile tanıştı ve aşık oldu. 1918'de savaş sona erince, reklamcılık alanında kariyer yapmak üzere New York'a yerleşti. Zelda'yı evliliğı razı edebilmek için bir yandan reklamcılık yaparken, diğeryandan kısa öyküler yazarak dergilerde yayımladı. 1920'de ilk romanı *Cennetin Bu Yakası* yayımlandı ve yılın en sevilen romanları arasına girdi. Bu başarının ardından Zelda evlilik teklifini kabul etti ve çift, St. Patrick Katedrali'nde evlendi. Ertesi yıl çiftin ilk ve tek çocuğı olan Frances Scott dünyaya geldi. Zelda ile evlilikleri alkolizmin, psikolojik sorunların, ayrılıp barışmaların gölgesi altında uzun yıllar sürecekti. Fitzgerald 20'li yıllar boyunca Avrupa'ya birçok seyahat yaptı ve özellikle Paris ve Fransız Rivierası'nda bulundu. 1925'te bugün başyapıtı sayılan *Muhteşem Gatsby*'yi yayımladı ancak roman beklediğı ilgiyi görmedi. Bu hayal kırıklığı, geçim sıkıntısıyla ve Zelda'nın giderek bozulan sağlığının yarattığı üzüntüyle birleşince, Fitzgerald alkolle yöneldi. Zelda 1932'de şizofreni teşhisiyle hastaneye kaldırıldı ve tedavi altına alındı. 1934'te Fitzgerald'ın üzerinde yıllarca çalışıp tamamlayabildiğı *Sevecendir Gece* yayımlandı. Bu roman da, tıpkı *Muhteşem Gatsby* gibi okurun ve eleştirmenlerin ilgisizliğiyle karşılaştı. Fitzgerald 1937'de Hollywood'a taşındı ve Metro-Goldwyn-Mayer film şirketinde çalışmaya başladı. Bu dönemde, alkol sorunu, sağlığını tehdit edecek derecede arttı. Geçirdiğı kalp krizinin ardından doktorunun tavsiyesiyle daha sakin bir yaşam sürmeye karar verdi. Ancak 1940 yılında geçirdiğı ikinci kalp krizinin ardından, kırk dört yaşında hayatını kaybetti. Cenazesi yirmi-otuz kişilik bir topluluğun katıldığı törenle, Maryland'deki Rockville Mezarlığı'na defnedildi. Hayatı boyunca büyük düşlerin peşinde koşan ve bu düşlerin yıkılışını gören Fitzgerald, eserlerinde iki dünya savaşı arasındaki kuşağın, "yitik kuşak" denen genç insanların dramlarını konu edindi ve evrensel bir tema yaratmayı başardı.

İÇİNDEKİLER

MUHTEŞEM GATSBY'NİN İLK BASKISININ KAPAĞI	7
KRONOLOJİ	9
ÖNSÖZ	
F. SCOTT FITZGERALD / LIONEL TRILLING	19
YAZARIN ÖNSÖZÜ / F. SCOTT FITZGERALD	31

Muhteşem Gatsby

SONSÖZ	
MUHTEŞEM GATSBY / RICHARD CHASE	221

Muhteşem Gatsby'nin 1925'te New York'ta yapılan ilk baskısının kapağı.

KRONOLOJİ

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1896	Francis Scott Key Fitzgerald, 24 Eylül günü Saint Paul, Minnesota'da dünyaya geldi.	
1898-1908	Fitzgerald ilk gençliğini New York eyaletinde Buffalo ve Syracuse'de geçirdi.	
1900		– İtalya'da Kral I. Umberto suikaste uğradı. – Max Planck, Kuantum Teorisi'ni geliştirdi. – Sigmund Freud, <i>Düşlerin Yorumu</i> 'nu yazdı. – Frank Baum, <i>Oz Büyücüsü</i> ; Joseph Conrad, <i>Lord Jim</i> .
1901	New Jersey'de Newman School adında bir Katolik okuluna kaydoldu; burada Peder Sigourney Fay'le tanıştı. Peder, genç öğrencinin yeteneğini fark etti ve edebiyata olan ilgisini destekledi.	– Birleşik Devletler Başkanı William McKinley suikaste uğradı, Theodore Roosevelt başkan oldu. – Kraliçe Victoria hayatını kaybetti. – Andrew Carnegie, Carnegie Çelik Şirketi'ni 480 milyon dolara sattı. – Thomas Mann, <i>Buddenbrooklar</i> .

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1902		<ul style="list-style-type: none"> – II. Boer Savaşı sona erdi. – Joseph Conrad, <i>Karanlığın Yüreği</i>; Arthur Conan Doyle, <i>Baskerville Tazısı</i>.
1903		<ul style="list-style-type: none"> – Wright Kardeşler, tek kanatlı ve buhar motorlu havadan ağır uçan ilk pervaneli uçuşu gerçekleştirdi. – Jack London, <i>Uçurum İnsanları</i>.
1904		<ul style="list-style-type: none"> – New York metrosu hizmete girdi. – İngiltere-Fransa Dostluk Antlaşması imzalandı. – Joseph Conrad, <i>Nostramo</i>.
1905		<ul style="list-style-type: none"> – “Kanlı Pazar”: Rusya’da ayaklanmalar Kışlık Saray’a ulaştı; isyanlar şiddetle bastırıldı, iki yüz ila bin arasında devrimci öldürüldü. – Albert Einstein, izafiyet teorisini geliştirdi. – Aralarında Henri Matisse’in de bulunduğu fovist sanatçılar, Paris’te Salon d’Automne’da ilk kez sergi düzenlediler.
1906		<ul style="list-style-type: none"> – Roosevelt imla devrimi yaptı ama başarısız oldu. – Dört gün sürecek yangınlara yol açan Büyük San Francisco depremi oldu. – Finlandiya, kadınlara oy hakkı tanıyan ilk ülke oldu. – Upton Sinclair, <i>Chicago Mezbahaları</i>.
1907		<ul style="list-style-type: none"> – İlk elektrikli çamaşır makinesi icat edildi. – Pablo Picasso, kübizmi başlattı. – Joseph Conrad, <i>Gizli Ajan</i>.
1908		<ul style="list-style-type: none"> – Osmanlı’da İkinci Meşrutiyet. – İtalya’da meydana gelen depremde 150.000 kişi öldü.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1908		<ul style="list-style-type: none"> – Ford, Model T otomobili piyasaya sürdü. – <i>Tunguska olayı</i>: Sibirya'da nedeni belirsiz büyük bir patlama meydana geldi. – E. M. Forster, <i>Manzaralı Bir Oda</i>; Kenneth Grahame, <i>Söğütükte Rüzgâr</i>.
1909		<ul style="list-style-type: none"> – Robert Peary, Kuzey Kutbu'na ilk ulaşan insan oldu. – Japonya'da Prens Ito suikaste uğradı. – Plastik keşfedildi. – Jack London, <i>Martin Eden</i>.
1910		<ul style="list-style-type: none"> – Halley kuyruklu yıldızı dünyadan geçti. – Tango müziği popüler oldu. – E. M. Forster, <i>Howards End</i>; Gaston Leroux, <i>Operadaki Hayalet</i>.
1911		<ul style="list-style-type: none"> – <i>Mona Lisa</i> tablosu çalındı. – Çin'de devrim oldu, Mançu Hanedanlığı sona erdi. – Antik İnka kenti Machu Picchu keşfedildi. – Edith Wharton, <i>Ethan Frome</i>; Max Beerbohm, <i>Zuleika Dobson</i>.
1912		<ul style="list-style-type: none"> – Titanic faciası: Batmaz denilen gemi, 14 Nisan günü buzdağın çarptı, 1500'ün üzerinde insanın ölümüne neden oldu. – Thomas Mann, <i>Venedik'te Ölüm</i>; Lev Tolstoy, <i>Hacı Murat</i>.
1913	Princeton Üniversitesi'ne girdi. Burada eleştirmen olacak Edmund Wilson'la tanıştı.	<ul style="list-style-type: none"> – Henry Ford, yürüyen bant tekniğini kullanan ilk fabrikayı açtı. – Birleşik Devletler'de gelir vergisi yürürlüğe kondu. – D. H. Lawrence, <i>Oğullar ve Sevgililer</i>; Marcel Proust, <i>Swann'ların Tarafı</i>.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1914		<ul style="list-style-type: none"> – Arşidük Franz Ferdinand'ın Saraybosna'da suikaste uğramasıyla Birinci Dünya Savaşı başladı. – Charlie Chaplin, ilk kez Şarlo karakteriyle beyazperdede boy gösterdi. – James Joyce, <i>Dublinliler</i>.
1915		<ul style="list-style-type: none"> – Ermeni Kırımı. Britanyalı yolcu gemisi RMS <i>Lusitania</i>, Almanya tarafından batırıldı, gemide bulunan 1198 kişi hayatını kaybetti. – Çanakkale Savaşı. – Franz Kafka, <i>Dönüşüm</i>.
1916	Üniversitede derslerini ihmal ederek müzikallere senaryolar, okul dergilerine şiirler yazmaya başladı.	<ul style="list-style-type: none"> – Birinci Dünya Savaşı'nda Batı Cephesi'nde Somme ve Verdun Muharebeleri. İrlanda'da isyancılar Paskalya Ayaklanması'nı başlattı. – James Joyce, <i>Sanatçının Genç Bir Adam Olarak Portresi</i>.
1917	Fitzgerald okuldan mezun olamayacağını anlayınca orduya yazıldı. Savaşa gönderileceğinden korkan Fitzgerald, ilk roman denemesi <i>Romantik Egoist</i> 'i bu dönemde kaleme aldı. Gönderdiği yayınevi romanı reddetti, ama yazmasını teşvik etti.	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Rusya'da Bolşevik Devrimi</i>: Lenin önderliğindeki Bolşevikler, Petrograd'daki Kışlık Saray'ı ele geçirdiler. – Mata Hari casus olduğu suçlamasıyla idam edildi. – ABD, Birinci Dünya Savaşı'na katıldı.
1918	Montgomery, Alabama yakınlarında Sheridan Kışlası'nda teğmenken, cemiyet güzeli Zelda Sayre ile tanıştı.	<ul style="list-style-type: none"> – Devrilen Rus Çarı II. Nikola ve Romanov ailesi Bolşeviklerce öldürüldü. – İspanyol Nezlesi salgını tüm dünyaya yayıldı; 100 milyon kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1919	Zengin olma ve Zelda'ya evlilik teklif etme hayalleriyle New York'a gitti ve reklamcılığa atıldı. Ancak Scott'la, yetersiz kazancı yüzünden evlenmek istemeyen Zelda, nişanı bozdu. Maddi durumu kötüleşen Scott, para kazanmak için araba tamirciliğine başlamıştı.	– İtilaf Devletleri ve Almanya arasında imzalanan Versay Barış Antlaşması'yla Birinci Dünya Savaşı resmen sona erdi. – Sherwood Anderson, <i>Winesburg, Ohio</i> .
1920	Bu yıl yayımlanan ilk romanı <i>Cennetin Bu Yanı</i> sayesinde birden üne kavuştu. Bir hafta içinde New York'ta Zelda'yla evlendiler.	– Birleşik Devletler'de Volstead Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle Alkol Yasası başladı. – Kadınlara Birleşik Devletler'de oy hakkı tanındı. – İlk ticari radyo yayını yapıldı. – D. H. Lawrence, <i>Aşık Kadınlar</i> ; Edith Wharton, <i>Masumiyet Çağı</i> .
1921	<i>Güzel ve Lanetli</i> 'yi yazdı. Zelda ilk ve tek çocuğu Frances Scott'a hamileyken, Scott'ın doğduğu yer olan Saint Paul'a yerleştiler.	Almanya'da enflasyon rekor seviyelere ulaştı. Yalan makinesi icat edildi.
1922	İçki içmeye başladı, bu yüzden Zelda'yla sık sık kavgaya ediyordu.	– Mussolini, Roma'ya girdi. – Michael Collins, İrlanda İç Savaşı sırasında öldürüldü. – Firavun Tutankamon'un mezarı keşfedildi. – James Joyce, <i>Ulysses</i> ; Virginia Woolf, <i>Jacob'ın Odası</i> ; T. S. Eliot, <i>The Waste Land</i> .
1923	“Başkanlıktan Postacılığa” adıyla da bilinen “Sebze” adlı öyküden uyarladığı siyasi taşlamalı oyunu başarısız oldu. İflasın eşliğinden yazdığı öykülerle döndü.	– Hitler, başarısız darbe girişimi sonrasında hapse atıldı. – Charleston dansı moda oldu. – Teapot Dome skandalı. – Sesli filmler gösterime girdi.
1924	Fransa'ya gitti, burada <i>Muhteşem Gatsby</i> 'yi yazmaya başladı.	– J. Edgar Hoover, FBI başkanlığına getirildi. – <i>Yüzyılın Davası</i> : İki zengin ve parlak Şikagolu genç Nathan Leopold ve Richard Loeb, sıklıklarını sebep göstererek 14 yaşındaki Bobby Franks'i kaçırp öldürdüler.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1924		<ul style="list-style-type: none"> – V. İ. Lenin öldü. – Thomas Mann, <i>Büyülü Dağ</i>; E. M. Forster, <i>Hindistan'a Bir Geçit</i>; Franz Kafka, <i>Dava</i>.
1925	<p><i>Muhteşem Gatsby</i> yayımlandı. Eleştirilenlerin övgüler yağdırmasına, sahne ve film haklarının hızlıca satılmasına rağmen kitabın satışları başarılı olmadı.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Caz Çağı'nın en parlak dönemi. – Hitler, <i>Kavgam</i>'ı yayımladı. – Virginia Woolf, <i>Mrs Dalloway</i>; Franz Kafka, <i>Dava</i>.
1926	<p>Dördüncü romanında istediği hızla ilerleyemiyordu; Zelda bu dönem hayatı boyunca peşini bırakmayacak şizofreni belirtileri göstermeye başladı.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Mussolini'ye ilk suikast girişimi yapıldı. – Sihirbaz Houdini yediği yumruk sonucu hayatını kaybetti. – Ernest Hemingway, <i>Güneş de Doğar</i>; William Faulkner, <i>Aşk ve Ölüm</i>; Vladimir Nabokov, <i>Mary</i>.
1927	<p>Scott, <i>Sevecendir Gece</i> olacak romanına devam ederken Zelda profesyonel dansçı olma hayalleriyle bale öğrenmeye heves etti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – BBC kuruldu. – Charles Lindbergh, Atlantik Okyanusu'nu bir uçtan bir uca tek başına uçtu. – Amerika'da İtalyan göçmenlere duyulan nefret, cinayet ve gasp olaylarıyla suçlanan Nicola Sacco ve Bartolomeo Vanzetti'nin idamına sebep oldu. – Virginia Woolf, <i>Deniz Feneri</i>.
1928		<ul style="list-style-type: none"> – Penisilin keşfedildi. – İlk Mickey Mouse filmi gösterildi. – Evelyn Waugh, <i>Gerileme ve Çöküş</i>; Virginia Woolf, <i>Orlando</i>.
1929	<p>Fitzgerald ailesi Fransa'ya döndü; Zelda dansa duyduğu aşırı heves yüzünden, hem kendi sağlığını hem de evliliğini yıpratıyordu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – “Kara Perşembe” yaşandı: New York Borsası dibe vurdu ve tüm dünyayı etkileyecek tarihin en büyük ve en uzun soluklu ekonomik krizi, Büyük Buhran başladı. – Akademi Ödülleri ilk kez dağıldı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1929		<ul style="list-style-type: none"> – Chicago’da Al Capone’un düzenlediği Sevgililer Günü Katliamı’nda, rakip çeteden yedi kişi öldürüldü. Al Capone ülke çapında ünlü oldu. – William Faulkner, <i>Ses ve Öfke</i>; Ernest Hemingway, <i>Silahlara Veda</i>; Erich Maria Remarque, <i>Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok</i>
1930	Nisan ayında Zelda bir ruhsal çöküntü geçirdi. İsviçre’de bir klinikte Eylül ayına kadar tedavi gördü; bu sırada Fitzgerald civardaki otellerde kalıyordu.	<ul style="list-style-type: none"> – Pluton keşfedildi. – Nazi partisi, Almanya’da mecliste çoğunluğu elde etti. – William Faulkner, <i>Döşөгimde Ölürlen</i>.
1931		<ul style="list-style-type: none"> – Al Capone, gelir vergisi kaçırmaktan tutuklandı. – 443 metrelik Empire State binası tamamlandı; 1972 yılına kadar dünyanın en yüksek gökdeleni olarak kaldı. – Virginia Woolf, <i>Dalgalar</i>.
1932	Birleşik Devletler’e dönmelerinin ertesinde Zelda’nın hastalığı tekrar nüksetti, Baltimore’da John Hopkins Hastanesi’ne yatırıldı. Burada kalırken otobiyografik romanı <i>Valsi Bana Sakla’yı</i> yazdı.	<ul style="list-style-type: none"> – Amelia Earhart, Atlantik Okyanusu’nu geçen ilk kadın pilot oldu. – Lindbergh ailesinin bebeğı kaçırıldı. Basın, olayı basın “Yüzyılın Suç Olayı” olarak tanıyacaktı. – Bilimadamları atomu parçaladı. – Aldous Huxley, <i>Cesur Yeni Dünya</i>; Vladimir Nabokov, <i>Karanlıkta Kahkaha</i>.
1933		<ul style="list-style-type: none"> – Franklin D. Roosevelt’e suikast girişiminde bulunuldu. – Roosevelt, yeniden yapılanma programı Yeni Düzen’i yürürlüğe koydu. – İlk Nazi toplama kampı inşa edildi. Adolf Hitler, Almanya’da şansölye oldu.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1934	Dördüncü ve son bitirdiği romanı olacak <i>Sevecendir Gece</i> yayımlandı.	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Dust Bowl</i>: Kuzey Amerika'da şiddetli toz fırtınaları, ekinlere büyük zarar vererek, toplu göçlere sebep oldu. – Sovyetler Birliği'nde "Terör" dönemi. – Soyguncu âşıklar Bonnie ve Clyde, polis tarafından öldürüldü. – Parker Biraderler, "Monopoly" oyununu buldular. – Mihail Şolohov, <i>Ve Durgun Akardı Don</i>; Evelyn Waugh, <i>Bir Avuç Toz</i>.
1935		<ul style="list-style-type: none"> – Almanya, Yahudi karşıtı Nüremberg Kanunları'nı yürürlüğe koydu. – John Maynard Keynes, ekonomik teorisini geliştirdi. – Jorge Luis Borges, <i>Alçaklığın Evrensel Tarihi</i>.
1936	<i>Delirmek</i> 'i yazdı. Hastalığın pençesinde, borç ve alkol batağına saplanmış Fitzgerald yazmaya devam edemiyordu; hastanedeki Zelda'ya yakın otellerde yaşıyordu.	<ul style="list-style-type: none"> – Berlin'de Nazi Olimpiyatları düzenlendi. İspanyol İç Savaşı başladı. – Hoover Barajı tamamlandı. – Kral VIII. Edward, tahttan çekilmeye karar verdi ve krallığı kardeşine bıraktı. – William Faulkner, <i>Abşalom, Abşalom!</i>
1937	Hollywood'a gitti ve haftada bin dolar karşılığında Metro-Goldwyn-Mayer için çalışmaya başladı.	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Hindenburg Faciası</i>: Almanya bandıralı <i>Hindenburg</i> zeplininde New Jersey'ye iniş sırasında yangın çıktı. Yolcu ve mürettebattan 36 kişi hayatını kaybetti. – Amelia Earhart'ın uçağı, Pasifik Okyanusu'nda kayboldu. – Golden Gate köprüsü açıldı. – Japonya, Çin'i işgal etti. – Virginia Woolf, <i>Yıllar</i>.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1938	MGM, bu yılın sonunda ısmarladığı filminden vazgeçince Fitzgerald serbest senaristlik yaptı, <i>Esquire</i> dergisine öyküler yazdı. Zelda doğu yakasında akıl hastanesindeyken, Scott metresi Hollywood dedikodu yazarı Sheilah Graham'le birlikte yaşıyordu.	– Üçüncü Reich, Avusturya'yı ele geçirdi. – <i>Kristal Gece</i> : Alman diplomat Ernst vom Rath'ın Paris'te suikaste uğramasının ardından Joseph Goebbels'in ayaklandığı halk, Yahudilerin evlerine, işyerlerine ve ibadethanelerine saldırdı. – Graham Greene, <i>Brighton Rock</i> ; Vladimir Nabokov, <i>Infaza Çağrı</i> ; Jean-Paul Sartre, <i>Bulantı</i> .
1939		– Almanya'nın Polonya'yı işgaliyle İkinci Dünya Savaşı patlak verdi. – James Joyce, <i>Finnegans Wake</i> ; Christopher Isherwood, <i>Hoşçakal Berlin</i> ; Raymond Chandler, <i>Büyük Uyku</i> ; John Fante, <i>Toza Sor</i> .
1940	<i>Son Düş</i> isimli romanının ilk taslağını büyük ölçüde tamamlamışken, 21 Aralık günü geçirdiği kalp krizi sonucu hayata gözlerini yumdu. Son romanı öldükten sonra yayımlandı.	– Almanya Hollanda, Belçika ve Fransa'yı işgal etti. – İngiltere'de Churchill başbakanlığa seçildi. – Ernest Hemingway, <i>Çanlar Kimin İçin Çalıyor</i> ; Arthur Koestler, <i>Gün Ortasında Karanlık</i> .
1948	Zelda Fitzgerald, başladığı ikinci romanı <i>Sezar'ın Hakkı'nı</i> tamamlayamadan, North Carolina'da beş yıldır kaldığı Highland Hastanesi'nde çıkan yangında hayatını kaybetti. Fitzgeraldlar ailelerinden uzak bir şehir olan Maryland'daki Rockville Union Mezarlığı'nda birlikte gömülüdür.	

ÖNSÖZ
F. SCOTT FITZGERALD
LIONEL TRILLING

“‘Olsun! Mutlu ölüyorum; alnıma yazılanlar başıma geldi,’ der Racine’in Orestes’i; ve onun bu sözlerinde ilk bakışta görünenden çok daha keskin bir ironi vardır. Bu trajik ihtişamın tamamen bilincinde olan Racine, Orestes’in üzüntüden aklını kaçırmadan önce bir an için bir kahramanın duyduğu yüce zevki tatmasına, örnek rolünü üstlenmesine izin verir.” André Gide’in Goethe üzerine denemesinde sözünü ettiği kahraman bilinci, her ne kadar burada tatsız bir keyif bulacaksa da Scott Fitzgerald’a bahşedilmiştir. Kendi yazgısı hakkındaki görüşlerini *Esquire*’da benlik saygısını hiç azaltmadan, hatta tam tersine artırarak, alenen ve yüksek sesle açıklayabilmesi kendi kahraman niteliği üzerine vurulmuş bir tür mühürdür. Fitzgerald’ın buhranlı hayatını incelediği çok sayıda deneme Edmund Wilson –birçok nedenden dolayı olabilecek en uygun editör– tarafından bir araya getirilmiş ve Fitzgerald’ın denemelerinden birinden esinle “Çöküş” adı verilen bir kitapta Fitzgerald’ın not defteri ve bazı denemelerinin yanı sıra kimi övgü yazıları ve anılarla birlikte yayımlanmıştır. Bu, kaybedilenden dolayı duyulan acılarla ve “daha-iyi-olabilirdi”lerle dolu, fiziksel hastalıklarla ve *zihinsel* işkencelerle dolu bir kitaptır. Yine de burada kahraman

niteliği çok fazla ortadadır, Fitzgerald'ın "örnek rol"ünü üstlenmesi o kadar yerinde ve doğrudur ki, salt saygı göstermek için değil, gerçekte hissetmemiz gereken en uygun ifade olarak da aklımıza şöyle demek gelir:

Burada gözyaşı dökcek, feryat edecek ya da
Dövünecek bir şey yok; zaaf yok, hor görme yok,
Kötüleme ya da suçlama yok; buradaki her şey iyi ve adil,
Ve burada soylu bir ölüm karşısında bizi yatıştırabilecek
şeyler var.

Bu bütün trajik durumlar için söyleyebileceğimiz bir şey değildir, ancak Fitzgerald'ın durumunda bu sözler çarpıcı bir şekilde uygun düşer. Fitzgerald kendisine bahşedilen gücü Milton'un Samson'u gibi yanlış kullanmış olduğunun bilincindedir. "Ben yeteneğimin sadece vasat bir... emanetçisi oldum," der. Ve paralellik daha ileri noktalara, Samson'un Filistinliler arasında geçirdiği kısa zaman dilimine ve hatta kalabalıklara bir tür ödül olarak sokaklarda gezdirilip alay edilen sakatlanmış kahramana kadar gider. 25 Eylül 1936 günü *New York Evening Post*'ün akşam baskısının ilk sayfasında bir haber yer alır: Zaferiyle övünen muhabir, hasta ve zihni karışık Fitzgerald'ın yattığı bakımevine nasıl girdiğini ve onunla nasıl "görüşme" yaptığının hikâyesini, yazarın bakımevindeki acınacak durumuyla geçmişteki görkemli hayatı arasındaki zıtlığa vurgu yaparak anlatıyordu. Bu son derece gereksiz ve dehşet verici bir şeydi, yine de geriye dönüp bakıldığında bunun Fitzgerald'ın sağlığına kavuşmuş olarak geçirdiği ömrünün son birkaç yılında zihnine damgasını vuran duruşun ve sebatın moral gücünü artırmaya yaradığı görülür.

Fitzgerald'ın kahramanlığının kökleri, bazen trajik kahramanlarda olduğu gibi, onun sevme gücünde bulunur. Fitzgerald aşk üzerine çok yazmış, kadınla erkek arasındaki ilişkiye çok kafa yormuştur, ancak gücünün açıkça ortaya çıktığı yer sadece burası değildir. Bir yazarın gerçek kalitesi, eninde sonunda onun üslubun-

da görülür. Fitzgerald'ın acemilik dönemindeki ilk kitaplarında bile, ticari öykülerinde bile, hatta üslubu umursamadan yazdıklarında bile, cümlelerinde bir ton ve ses vardır ki, insana onun sıcaklığını, şefkatini, bugünlerde pek nadir görülen ve hiç takdir edilmeyen, yumuşaklıktan uzak kibarlığını düşündürür. Ahlakçının donanımında, dolayısıyla romancının donanımında saldırganlık önemli bir rol oynar; romancının ahlak anlayışı ne olursa olsun ve romancının ahlaki amacına ne kadar uygun düşerse düşsün yine de çoğu kez acımasızca, bazen de canavarcadır bu. Fitzgerald katıksız bir ahlakçıydı ve "kabul edilebilir bir biçimde halka vaaz vermek" arzusunun, Cole Porter, Rodgers ve Hart'ın yolundan gitmemesinin nedeni olduğunu söylüyordu –onun hakkında hüküm verirken hangi seçimleri yapmakta özgür, hangilerine mecbur olduğunu hiçbir zaman unutmamalıyız– ve hicvetmede hayli yetenekliydi; yine de onun ahlak anlayışının kötüyü kınamaktan çok iyiyi kutlamaya yakın durduğunu hissederiz. Bütün ahlakçılarda hissetmesek de, Fitzgerald'da iyiyeye bağlanmak kötüyeye karşı gösterdiği şiddeti onaylamak olacağından onun kendini iyiyeye bağlamadığını hissederiz – onun ilk dürtüsü iyiyeye sevmektir; onun iyiyeye sadece akılla değil, duygularıyla ve gençliğinin bütün kibri ve arzusuyla da sevdiğini kavradığımız ölçüde bundan daha fazla emin oluruz.

Fitzgerald gerçekten suçlamaya çok az eğilimlidir; suçlamayı erdem ve zekânın bir işareti olarak kabul eden kültürümüzün garip bir şekilde bu eylemi onurlandırması yüzünden, daha da dikkate değer bir şeydir bu. "Hoşgörü, güzel kelime," defterine düştüğü notlardan biriydi. Suçlamaya gelince, öyle görülüyor ki kendini suçlamayı yeğliyordu. Dünyayı suçlama isteğini hiç duymuyordu. Fitzgerald "dünyanın" nerede hata yaptığını biliyordu. Bunun trajedinin koşulları, trajedinin alanı olduğunu biliyordu. "Gatsby'nin içini kemiren şeyin ne olduğunu, düşlerinin peşinde nasıl kirli tozların uçuştüğünün" farkındaydı. Ama dünyanın, "kardeşlerim" dediği roman kahramanları ya da kendisi üzerine zorla trajedi yüklediğini hiçbir zaman iddia etmemiştir. Kendi yazgısından söz etti-

ğinde, ilk çiçek açtığı toplumsal dünyanın niteliği ile yazgısı arasında bağlantı kurar, ama netice olarak, yazgısının en fazla bilincinde olduğu zaman bile, kendinden daha gösterişçi zihinlerin yaptığı gibi suçu “toplumsal düzen”e yüklemes. Bunun yazgısı olduğunu hisseder – biz de Fitzgerald’daki herhangi başka bir şey kadar özgür irade konusundaki fikirleriyle şartlar hakkındaki fikirleri arasında var olan hassas gerilime, bu moral ve entelektüel enerji tepki veririz. “Birinci sınıf bir zekânın ölçütü,” demişti Fitzgerald, “zihninde birbirine karşıt iki fikri aynı anda barındırırken, yine de iş görme yeteneğini koruyabilmektir.”

Fitzgerald’daki sevme gücü kişisel sorumluluk duygusuyla ele gider ve belki de onu yaratır. Ama çoğunlukla öyle olur ki trajik kahraman sağduyusunun ötesinde, üzerinde hâkimiyet kuramayacağı ya da kendini savunamayacağı bir aşkı tasavvur edebilir ve kavrayabilir; böylece tam da ona manevi bir statü ve kişilik veren şey onu mahveder. Proust’tan yıpratıcılığı yüzünden yıkıcı olan bir aşkı öğreniriz, ama Fitzgerald’ın olgunluk döneminde kaleme aldığı iki romanından, *Muhteşem Gatsby*’den ve *Sevecendir Gece*’den tam da çok sevecen olması yüzünden –belki fazlasıyla Amerikan– yıkıcı olan bir aşkı öğreniriz. Bu aşk romantik bir şekilde başlar, duygulu, hatta “büyüleyicidir” –sanırım Fitzgerald’ın caz çağı aşk tanımında “cinselliğin” ne kadar masum, ne kadar duygu dolu olduğunu kimse fark etmemiştir– sonra neredeyse mazoşistlik derecesinde titiz bir şeref duygusundan kaynaklanan bir gerçeklik, devamlılık ve görev duygusu kazanır. Ayakta tutmak için çok fazla basiret ve hâkimiyet gerektiren sorumluluk aydınlık düşlerde başlar; Fitzgerald basiretli biri hiç değildir ve üniversite hayatının belirli bir noktasında “eski bireysel hâkimiyet arzusunun kırıldığını ve kalmadığını” söyler bize. Kendisindeki bu hâkimiyet kurma arzusunun yok olmasını yazma yeteneğiyle ilişkilendirir ve not defterine “yazmak için insanın gafil olması gerekir,” diye not düşer. Fitzgerald, diyebiliriz ki, hem aşkın hem de sanatın bir tür kişisel savunmasızlık gerektirdiğini hisseder gibidir.

Yeats'ten alıntılanan cümle, yani "sorumluluk" duygusunun "düşler"den türetilmesi; Fitzgerald'ın kendi gençliğinin çekiciliğine kapılmış olduğu gerçeğini, bu düşüncenin hamlığına ilişkin hafifseyici sözlerle, bir kenara atmamız gerektiğini bize hatırlatır. Daha akıllı ve sanatında fevkalade yetkinleşmiş biri olan Yeats yaşlılık günlerinin sonuna kadar gençliğe özgü kibriyle bağıni koparmadı. Bir yazarın günleri, hayat hakkındaki düşüncesiyle birbirine bağlanmalıdır ve üniversite öğrencisi Fitzgerald insandaki ve romancıdaki en iyi şeylerin babasıydı.

Kısa bir süreliğine cahil ve kültürsüz insanlar arasında yaşamış olması, Fitzgerald üzerinde düşünen insanların aklından hiç çıkmayan bir şeydir, aslında kendisinin de aklından hiç çıkmaz bu. Fitzgerald'la Ernest Hemingway arasındaki meşhur laf alışverişini herkes bilir –Hemingway "Kilimanjaro'nun Karları" adlı öyküsünde bundan söz eder, Fitzgerald da not defterine kaydeder– Fitzgerald'ın yorumu, "Çok zengin insanlar bizden farklıdır"; Hemingway'in cevabı, "Evet, onların daha çok parası var" şeklindedir. Genellikle Hemingway'in karşılaşmadan üstün çıktığı ve sorunu iyi kötü çözdüğü varsayılır. Ama çok emin olmamalıyız. Belli bir türdeki romancı, toplumsal hayat hakkında yazacaksa, sınıf farkları gerçeğini göz ardı etmek o an için toplum tarafından erdemli bir duruş olarak kabul edilse bile, bunu yapamaz. Roman yükselişini ve biçimini 18. yüzyılın sınıf yapısındaki köklü değişikliğe borçludur; romancı hâlâ sınıf bilinciyle yaşamalı ve Fitzgerald gibi sınıfları hor görse bile Fitzgerald gibi sınıflardan birine dahil olmalıdır.

Fitzgerald'ın "çok zenginlere" karşı tavrında belli bir muğlaklık olduğu su götürmez; çok zenginlerin onun için toplumsal gözlem nesnesinden daha fazlası olduğuna şüphe yoktur. Onlar Amerika'nın ona sunabileceği aristokrasiye en yakın şey gibi görünür; bir eleştirmenin yakın zamanlarda işaret ettiğinden daha basit ifade edemeyiz: sanatçının sık sık "aristokrasiye sevgi duyması, az çok işbirliği yapabileceği toplumsal bir üst sınıfa duyduğu ihtiyaç –çoğu kez bu oldukça açıktır– kendi seçkinliğini açıklamak için yeterli-

dir.” Her çağdaş okur, tanım gereği, bütün aşağılık sosyal düşüncelerden tamamen başışiktir ve hangi toplumsal çevreden olursa olsun ya da olmayı arzu ediyorsa etsin, edebiyatta toplumsal bir konuma duyulan ilginin asla ciddiye alınmaması gerektiğini bilir. Ama bütün yazarlar bu denli basit ve erdemli değildir; toplumsal basamakları tırmanan şu Shakespeare ve Dickens adlı beyleri ya da şu Voltaire ve Balzac gibi onursal “de” uydurucularını ne yapacağız? Bununla birlikte onların züppelikleri –adını koyalım– öyle büyük ve alicenaptır ki, onların o tuhaf zihinsel enerjilerini asaletten ya da aristokrasiden istedikleri her neyse, onunla ilişkilendirmemizin tamamen yanlış olduğu söylenemez. Özgürlük ve ayrımı zenginliğine sahip bir özel hayatı ve arzu ettikleri bir sanat formunu tasavvur etmek yazarların ortak alışkanlığıdır. Yeniden Yeats’e dönersek, Yeats “zenginlere miras kalan ihtişamın” gerçekten hayatın zenginliğini yansıttığı yolundaki inancın yanlışlığından söz eder. “Bu,” der, “bir rüyadan başka bir şey değildir.” “Ancak,” diye devam eder, “gerekli bir yanılsamadır.”

Henüz şiirini söylememişti Homeros
Emin değildi rüyaların dışında
Pırlıtyla bol bol fıskıracağından
Yaşama zevkinin...

Ve Henry James, meslek hayatının eşliğinde, “Benvilio” adlı hikâyesinde, bazı sanatçılar için yaratıcı çilecilikleriyle parıltılı, serbest, neşeli dünyevi yaşam arasındaki etkileşimin alegorisini yapar, aynı zamanda da dünyeviliği yok etmek için çileciliğe işaret eder.¹

Goethe gibi bir adamda dünya ile çilecilik arasındaki denge kurulmuştur, bu yüzden onun aristokrasi hakkındaki çoğunlukla absürd –ama belki de onun dehasından emin olduğumuz bugünkü

1 George Moore’un hayli düzmece soy ağacıyla gururlanan Yeats’i paylayan AE (George William Russel – ç.n.) üzerine yorumu yerindedir; “Genellikle çabuk kavrayan AE, Yeats’in büyük Ormonde Düktü’nün soyundan geldiği yolunda inancının onun şair donanımının bir parçası olduğunu tahmin etmeliydi.”

fikirlerimizin ışığında absürd ve affedilebilir olan– duygularını affederiz. Fitzgerald her zaman bu dengeyi tutturamaz; bildiğimiz gibi basiretli bir adam değildir. Gençliğinde kendisini hayli aldattığına hiç kuşku yok, ama bu kendini aldatışın bayağılık lehine olmadığı kesin, çünkü aristokrasi onun için, büyük bir ihtimalle sanatından beklenmeyecek kadar alçakgönüllü olduğu kişisel varoluşun bir tür disiplinli seçkinliği anlamına gelir. Bu seçkinlik kavramının neleri içerdiğini, *Saturday Evening Post*'ta yer alan en önemsiz hikâyelerindeki ciddiyet anlarında “aristokrasi” kelimesini nasıl kullandığına bakarak anlayabiliriz; hikâyedeki, savaşın geri hatlarında görev yapan genç adamın hayatı hakkında şöyle der: “Çok fena değildi – ancak piyade topallayarak siperlerden geri döndüğünde onlardan biri olmak isterdi. Onların üzerindeki ter ve çamur onun hiçbir zaman kavrayamadığı, aristokrasinin kelimelere dökülmesi imkânsız sembollerinden biri gibi görünürdü gözüne.” Fitzgerald, Rönesans'tan kalma Romantik fanteziyi, kişisel tutkuyu ve kahramanlığı, kendisiyle ilgili bir ideal uğruna adanan ya da harcanan hayatı olumlayacak belki de son soylu yazardır. Bu bizim gözümüze kuşkusuz giderek salt çocukça bir düş gibi görünecektir; toplumumuzun doğası genç insanın işbirliği, boyun eğme ve toplumsal faydaya gösterilen saygı yoluyla seçkinliğini elde etmesini gerektirir ve her ne kadar birkaç genç adam Fitzgerald'ı bir sanat kahramanı haline getirdilerse de, muhtemeldir ki bu hayranlar için bile onun kişisel fantezisinin niteliği tam olarak anlaşılır bir şey değildir, çünkü gençler Balzac'ın ve Stendhal'in genç kahramanlarını giderek daha zor anlıyorlar, cömertliği arzularına bağlı olan ve hayattan çok büyük kişisel beklentileri olan çocuğu suçlamak için gittikçe daha çok sebep buluyorlar.

Fitzgerald'ı çok sayıda büyük yazarla karşı karşıya getirdiğimin farkındayım, orantısızlığın bu kadar büyük olması nedeniyle bazıları bunun ona bir faydası dokunmayacağı hissine kapılabilir. Ama bu orantısızlık, sadece Fitzgerald'ı esas olarak pervasızlığına dair halk arasında ilk zamanlarda yayılan söylentiler üzerinden tanıyan-

lara büyük görünecektir. En azından olgunluk eserlerini net bir şekilde hatırlayanlar ya da *Çöküş*'ü okumuş olanlar bunun türünün tek örneği bir orantısızlık olduğunu düşünmeyeceklerdir. Fitzgerald'ın kendisi düşünmemiştir ve biz bir insanın kendini takdir etmesiyle onu takdir etmeye başlarız. Amerikan cazibesinin garip bir şekilde parçası olan bütün o sevimli kendini değersizleştirmelere rağmen, o kendini bütün alçakgönüllülüğüyle büyüklerin arasına koyar, kendine büyük bir değer biçer. Bunalımlarından, "her zaman gecenin üçüne" denk gelen "ruhun karanlık gecesinden" söz ettiğinde, sadece San Juan de la Cruz'dan cümle devşirmez, Wordsworth, Keats ve Shelley'den benzer kahr örnekleri verir. Kahraman olarak Ernest Hemingway'i model alan bir roman Fitzgerald'ın aklına Byron tarzında bir adamın portresini çizen Stendhal'i getirir ve *Muhteşem Gatsby*'yi Edmund Wilson'un bir eleştirisinden hareketle *Karamazov Kardeşler*'le karşılaştırarak savunur. Tıpkı yıllar önce bir üniversite öğrencisiyken kahramanlık fantezilerinden vazgeçtiği gibi, tam da vazgeçmekten söz ettiği anda burada yine entelektüel gururunun özünü ortaya koyar. "O eski Goethe-Byron-Shaw geleneğinde tam bir adam olma düşü, Princeton Üniversitesi birinci sınıf futbol sahasında bir defa kullanılmış olan vatkalardan, deniz aşırı ülkelerde bir defa bile giyilmemiş denizcilik keplerinden oluşan çerçöp yığınına yollanmıştır." Peki, bu eski düş haksız mıydı? Bir tek büyük isim seçecek olsak, ilk ağızda akla gelen isim hepsinin içinde en az uygun olanı olacak gibi görünüyor – yirmi dördündeki *Werther*'in yazarı Goethe ile yirmi dördündeki *Cennetin Bu Yakası*'nın yazarı Fitzgerald arasında inancın ve ders kitaplarının bize düşündürdüğü kadar büyük bir fark yoktur; her iki genç adam da yakışıklıdır, ikisi de çabucak kötü şöhretli bir başarıyı yakalamıştır, ikisi de sanattan daha çok hayatla ilgilenmiştir, ikisi de kendi huzursuz kuşağının sözcüsü ve sembolüdür.

Fitzgerald'ın bilinçli bir şekilde kendisini büyük yazarlar arasına yerleştirmesinden sağladığı fayda için ne söylene az olur. O "doğuştan yetenekli" biridir, ancak çağın Amerikan romancılarının,

kendisini geçmişin ustalarıyla karşılaştırır ya da bunu aklından geçirirse –ki bu bir yazar için eskilerin ne yaptığını gerçekten bildiği anlamına gelir– doğal yeteneğini tehlikeye atacağı yolundaki inanışlarını paylaşmaz. Fitzgerald’ın kızına yazdığı mektupları –bunlar benim bildiğim en iyi ve en etkileyici mektuplar arasında yer alır– okumak, geçmişin edebiyatından nasıl bir üslupla söz ettiğini görmek, hiç aksatmadan tuttuğu ve Samuel Butler’ın yaptığı gibi dizini çıkardığı not defterlerini okumak ve nasıl sürekli edebiyat hakkında düşündüğünü kavramak, Fitzgerald’ın eserlerinde varlığını hep sürdüren gücün sırrı hakkında bir ipucu verir.

Sözgelimi, *Muhteşem Gatsby* çeyrek yüzyıl sonra hâlâ ilk yayımlandığı günkü kadar taze; hatta daha fazla ağırlık ve saygı kazanmış durumda, ki zamanının Amerikan romanlarından çok azı için bu söylenebilir. Bu, bence, özellikle tasarlanma ve yazılmasındaki entelektüel cesarete verilmelidir; bu cesaret Fitzgerald’ın erişebildiği geleneksel kaynakları –hem farkındalık hem de içselleştirme anlamında– kavrama gücünü içerir. Böylece *Muhteşem Gatsby* çağcıl tavırların kaydıyla ilgilenir, ancak bu sadece tarihlen-dirmeye yarar; Fitzgerald tarihin belirli bir anını koşullardan öte bir şey olarak görmez, verili anı 19. yüzyılın büyük Fransız romancıları gibi moral bir gerçek olarak kavramaz. Aynı entelektüel kavrama cesareti kahramanının algılanma biçimini de açıklar – kimileri Gatsby’nin pek o kadar inandırıcı olmadığını söylemiştir, ancak kahramanının edebi açıdan inanılır olup olmadığı sorunu ifade ettiği anlamın yanında önemsizleşir. Güç ile rüya arasında ikiye bölünmüş olan Gatsby, Amerika’yı simgeler. Amerikan halkı bir rüyayla gururlanan ve ona “Amerikan rüyası” adını veren dünyadaki tek millettir. Bize şöyle denir: “Gerçek şu ki, Long Island, West Eggli Jay Gatsby kendi platonik tasavvurundan doğmuştu. O, Tanrı’nın oğluydu –söylemek istediğini tam olarak söyleyen bir ifade– ve Babası’nın yolunda yürüyecek; engin, bayağı ve ahlaksız güzelliğin hizmetine girecekti”. Belli ki, Fitzgerald’ın niyeti dikkatimizi kendi “Platonik tasavvurundan” doğan bir millet fikrine çekmektir.

Dünya için kuraldışı olan Amerika, romandaysa Gatsby' dir; bunca kaba kuvvetin romantik bir aşk hikâyesiyle yan yana getirilmesidir. Yine de bu kuraldışılıkta, iyi ya da kötü, ulusal hayatımızın gerçeklerinin çoğu yatar; tıpkı onu düşündüğümüz şu anda olduğu gibi.

Bir kitabın ağırlığı ve önemi yıllar içinde artıyorsa, biçimi ve üslubu doğru olmasaydı bunun olmayacağından emin olabiliriz. Biçimi usta işidir – usta işi derken kastımız zanaat değil, entelektüel yoğunluktur. Biçim, dikkatli bir “kurgu”nun sonucundan ziyade –iyi bir romanın biçimi asla bu değildir– radikal bir kısaltım (bir figürü derinlik duygusu yaratacak şekilde verme yöntemi, rakursi) tekniğinin keskinliğini gerektiren hikâyenin ana fikrinin gereklerinin sonucudur. Böyle bakınca, romanda karakterlerin “gelişmediği” görülecektir: Kafayı uygarlığın batacağı yolundaki “bilimsel” görüşlere takmış olan zengin ve yontulmamış Tom Buchanan; suçluluğu ve eşcinselliği ima edilen Jordan Baker, 1919'daki beysbol şampiyonasının finaline hile karıştıran karanlık Wolfsheim, diyebiliriz ki, hepsi de birer ideogram gibi ele alınmıştır; Washington Heights'daki bir apartman dairesi, Long Island Demiryolu'ndan görünen korkunç “küller vadisi”, Gatsby'nin abuk sabuk partileri ve bir göz doktorunun reklam panosundaki iğrenç devasa gözlerden oluşan ideografik kullanımla tasarruflu bir şekilde güçlendirilmiştir. (Romana *Çorak Ülke* ile, ki yazarıyla Fitzgerald karşılıklı olarak birbirlerine hayranlık duyarlar, yakınlık veren bir tekniktir bu.) Gatsby'nin sadece anlatıcının anlayışında büyüdüğü söylenmiştir. Onun şahsen konuşmasına çok az izin verilmiştir. Elbette o ünlü, “Daisy'nin sesi para dolu” cümlesi dışında sadece bir defa hatırlanmaya değer bir şey söyler, ama bu söz entelektüel cesareti bakımından çok baskındır. Gatsby yitirdiği Daisy'sinin belki de kocasını sevmiş olduğunu kabul etmeye zorlandığında, “Her neyse, bu tamamen şahsi bir şeydi,” der. Bu cümlede Gatsby'nin kendisi hakkında gerçekten Platonik bir tasavvura sahip olduğuna, gerçekten de bir tür Tanrı'nın Oğlu olduğuna bizi ikna eden çılgınca bir büyüklük var.

Şiirdeki başarının temelinde yatan şey, şiirin biçiminden ya da metaforunun gücünden bile daha önemli olan şey şairin sesidir. Bu ses ya söylenen şeye inandırır bizi ya da dinlemeye ihtiyacımız olmadığını anlatır ve söylenen şeyin hem değişimini hem de yaşayan biçimini taşır. Romanda yazarın sesi, şiirde olduğundan daha az belirleyici değildir. Romanda bunun daha az bilinçli olarak farkındayızdır ve roman sanatının unsurlarıyla konuşursak, devamlı ve birikimli olduğundan alıntılarla uygun bir şekilde örneklendirilemez. Fitzgerald'ın eserinde, nesrin sesi başarısının temelini oluşturur. Bu sesteki insani arzulara karşı sert ahlaki değerlendirmelerimizi değiştiren şefkati derhal duyarız. Bunun romancının normal ya da ideal sesi olduğunu söyleyeceğim. Bu ses tipik bir şekilde alçakgönüllüdür; yine de onda Fitzgerald'ın gelenekle ve düşünceyle bağlantısından, daha önce başarılı olmuş olana ve geçmiş başarıların kendisine dayattığı taleplere ilişkin duygularından kaynaklanan, kendisinin farkında olmadığı ya da bir mazeret ileri sürmediği bir büyüklük, hatta ihtişam vardır. "... eski adanın bu noktada Hollandalı denizcilerin gözüne bir zamanlar nasıl görünmüş olabileceğini yavaş yavaş anlamaya başladım: Yeni bir dünyanın el değmemiş, yemyeşil kalbi. Adanın, Gatsby'nin evine yer açmak için yok olmuş ağaçları bir zamanlar insanoğlunun son ve en önemli düşlerini fısıltılarla cesaretlendirmişti; geçici ve büyüleyici bir anda insan bu kıta karşısında soluğunu tutmuş, şaşırma kapasitesiyle orantılı bir şeyle tarihte son defa yüz yüze gelip anlamadığı ve arzulamadığı estetik bir tefekküre dalmak zorunda kalmış olmalıydı." Burada, bu çok iyi bilinen pasajdaki ses biraz dramatik, biraz maksatlıdır; bir metnin doruğunu ve sonuç bölümünü oluşturmaya uygun değildir, ama yine de bütün kısalığına rağmen Fitzgerald'ın ciddiyetinin alışıldık müziğini sunar.

Fitzgerald, tıpkı yarattığı kahramanlar gibi, sağduyudan yoksundu; yazarların ihtiyaç duyduğu, Amerikalı yazarlarınsa iki kat ihtiyaç duyduğu şu kör kendini koruma içgüdüsüne sahip değildi. Bütün eksiği bu kadardı – lakin ne kadar kahramanca olursa ol-

sun koskocaman bir hataydı bu. Gatsby hakkında şöyle diyordu: "Kişilik, birbiri ardı sıra sergilenen bir dizi başarılı iyi niyet gösteriyse eğer, onda muhteşem bir şey, on binlerce kilometre uzaktan yer sarsıntılarını kaydeden şu ultra duyarlı makinelerden birine bağıymışçasına hayatın vaatlerine karşı gelişmiş bir duyarlılık vardı. Bu duyarlılığın 'yaratıcı ruh' adıyla onurlandırılan şu duygusuz kolay etkilenebilirlikle hiçbir ilgisi yoktur. O, olağanüstü bir umut etme yeteneğidir, hiç kimsede görmediğim ve muhtemelen bir daha asla görmeyeceğim romantik bir hazır oluşturmaktadır." Öyle ki sonunda, Fitzgerald'ı kendi örnek rolünü oynarken görmeye yakınlık duyarız.

Çeviren HASAN FEHMI NEMLI

YAZARIN ÖNSÖZÜ*

F. SCOTT FITZGERALD

Bütün profesyonel hayatını kurmaca dünyasına adanmış birinden “bir önsöz yazmasını” istemek, onu hepsi de birbirinden ayartıcı bir yığın tercihle karşı karşıya bırakır. Yazarımız bunlardan birine boyun eğer, bu ciltte okuyacağınız romandan mümkün olduğunca uzaklaşmadan, eleştirileri elinden geldiğince soğukkanlılıkla yanıtlamaya çalışır.

Öncelikle, “basın”ın kitaplarımdan herhangi biriyle ilgili tavrından yakınmadığımı belirtmeliyim. Eğer ilk kitabımı sevmiş olan Jack bu kitabımı sevmemişse ya da tam tersi, ilk kitabımı sevmemiş olan John bu sonuncusunu sevmişse, hepsi aynı hesaba gelir. Ama öyle sanıyorum ki benim kuşağımdan yazarlar bu konuda biraz sapıtmışlardı – zira bir bolluk döneminde yaşıyorduk; gazeteler roman sanatıyla ilgili bitmez tükenmez boş sözlere sayfalar ayırıyordu. Bu sayfaları, kendisi ele alıp açıklamadan önce eleştiri sayılan şeylere ifrit olan Mencken** fethetmişti esas olarak. Onun gö-

(*) *Muhteşem Gatsby*'nin yeni bir baskısı için 1934'te Fitzgerald tarafından yazılan bu önsöz sadece *Gatsby*'ye değil *Sevecendir Gece*'ye yöneltilen eleştirilere de bir cevap niteliğindedir – ç.n.

(**) Henry Louis Mencken (1880-1956): Amerikalı gazeteci, deneme yazarı, dergi editörü, satirist ve eleştirmen. 20. yüzyılın ilk yarısındaki Amerikalı yazarların en etkililerinden ve nesir üslupçularından biri kabul edilir – ç.n.

zü pekliliği, edebiyata duyduğu büyük ve derin aşk hepimizi yürek-
lendiriyordu. Bugün çakallar, ölmek üzere olduğunu düşündükleri
bir aslana tedbirsizce dış geçiriyorlar, ama benim çağımın yazarlar-
ının çoğunluğu, hiç sanmıyorum ki ona saygı duymuyor ve onun
oyun dışı kalmış olmasına üzülüyor olsun. O, bütün yeni araştır-
malara, bütün yeni yazarlara açtı; çok hata yaptı –Hemingway’in
değerini zamanında anlayamamak gibi– ama silahları etkiliydi. As-
la onları değiştirmek zorunda kalmadı.

Onun Amerikan romanını kendi haline bırakmış olduğu bugün,
yerini alabilecek hiç kimse yok. Şayet bu satırların yazarı onun ço-
cukluğundan beri icra ettiği bir mesleğin değerlerini ona öğret-
mek için bizim siyasi tutucularımızın giriştiği kimi çabaları ciddi-
yetle açıklamaya kalkışsaydı, o zaman, yavrularım, bu aklını pey-
nir ekmekle yemiş adamı götürüp şafakta kurşuna dizmeniz ye-
rinde olurdu.

Ama bütün bunlar, son birkaç yıldır eleştirmenlerin giderek ar-
tan korkaklıklarından daha az cesaret kırıcı. Eleştirmenler düşük
ücretlerle aşırı çalıştırıldıklarından kitaplara olan ilgilerini yitirmiş
görünüyorlar. Bu son zamanlarda birçok genç yeteneğin –Natha-
nael West, Vincent McHugh ve daha nicelerinin– sırf seslerini du-
yurma olanaklarına sahip olmadıkları için soluksuz kalıp sahneden
çekildiğini görmek ne kadar üzücü!

Yavaş yavaş asıl yakınma konuma yaklaşıyorum: Bu romanı çağ-
daş eleştirilere karşı sağlıklı bir kinizm olarak okuyacak olan gele-
ceğin okurlarıyla iletişim kurmak isterdim. İnsan, hangi meslekte
olursa olsun, aşırı bir kibre kapılmadan bir zincirli zırh giyinme hak-
kına sahiptir. Özsaygı sahip olduğumuz her şeydir. Mesleği, kah-
valtıdan önce bir düzine özsaygıya dokunmak olan birinin ona do-
kunmasına izin verecek olursanız, ancak kaşarlanmış bir profesyo-
nelin kendini koruyabileceği bir yığın hayal kırıklığıyla karşı karşıya
bırakırsınız kendinizi.

Bu roman tipik bir örnektir. Çünkü sayfalarını cıfcaflı isimle-
ri olan büyük konular doldurmadığından ve (günün kahramanı

olan) çiftçilerle ilgili olmadığından, romanın eleştirisiyle bir ilgisi olmadığını, sadece kendilerini pek fazla ifade etme şansı bulamayan insanların kendilerini ifade etmeleri konusunda bir girişim olduğunu kestirmek çok zor olmasa gerek. Hayat hakkında kesin ve kararlı bir tavır olmayan birinin romancı olma sorumluluğu altına girmesi benim için tam bir muammadır. Bir eleştirmenin bir düzine yüzü olan bir toplumsal gerçekliği birkaç saatte analiz ettiğini ileri sürmesi bana genç bir yazarın korkunç yalnızlığının üzerine düşen bir dinazor gölgesi gibi görünüyor.

Bu kitaptan çok uzaklaşmayacak olursak, İngilizce doğru dürüst mektup yazmasını beceremeyen bir kadın, romanı, köşedeki sinemaya gider gibi okunan bir kitap olarak tanımladı. Bu tür eleştiri, çoğu genç yazarın kimi az, kimi çok başarıyla içinde yaşamaya çalıştığı hayal dünyasından –Mencken’in bize göz kulak olduğu günlerde elle tutulur, gözle görülür kıldığı dünyadan– beklediği övgü yerine karşılaştığı eleştiri türüdür.

Mademki bu kitap şimdi yeniden yayımlandı, yazar, onu kaleme aldığı on ay boyunca olduğu kadar hiçbir zaman sanat bilincinin safliğini korumaya dört elle sarılmamış olduğunu söylemek ister. Kitabı yeniden okurken, onun nasıl daha iyi kaleme alınmış olabileceğini görebiliyorum, ama itiraf etmeliyim ki kendimi hiçbir şekilde gerçekliğe –gerçekliğe ya da daha doğrusu gerçekliğin eş *değeri* olan kurgunun gereklerine bağlılığa– ihanet etmiş gibi hissetmiyorum. *Narcissus’un Zencisi’ne* Conrad’ın yazdığı önsözü biraz önce yeniden okudum; son zamanlarda, kullandığım malzemenin yetişkin bir dünyada yetişkin insanlar arasındaki ilişkileri kurmaya engel olduğunu düşünen eleştirmenlerce yerden yere vurulmuştum. Ama Tanrı aşkına! Bu malzeme bana ait ve o, sahip olduğum her şey.

O malzemededen fiziksel ve duygusal olarak kesip attığım şeylerden bir başka roman çıkar!

Bu romanın dürüst bir roman, yani etkili olmak için yazarın ustalığını konuşturmadığı ve övünmek gibi olacak, ama bir karakterin başının üzerinden gizlice seyreden kocaman bir maskenin gözün-

den yaşlar akıtmaktan kaçınmak için duygusal yanlarının yumuşaldığı bir roman olduğunu sanıyorum.

Temiz bir vicdanla okunursa, bir kitap –en azından kitap hakkındaki bir duygu– yaşamaya devam edebilir. Tersine, okurun vicdanı temiz değilse, sadece eleştirmenlerden işitmek istediği şeyleri bulur orada. Buna ilaveten, okur genç ve öğrenmeye hevesli ise, hemen hemen bütün eleştirmenlerden, hatta haksızlık edenlerden bile yararlanır.

Bu satırların yazarı mesleğiyle ilişkisi bakımından her zaman “doğal” görülmüştür – bu o kadar doğrudur ki o, kurmaca dünyasında yaşamak ve orada kaybolmaktan başka neyi daha iyi yapabileceğini bilememektedir. Onun gibi düşünen ve en mahrem keşiflerini aşağıdaki gibi ifade eden çok sayıda yazar vardır:

– Bak. Anladım!

– Bunu kendi gözlerimle gördüm.

– İşte, tam böyleydi!

– Hayır, şöyleydi.

– Bak! İşte sana sözünü ettiğim kan damlası.

– Her şeyi bir kenara bırak! İşte genç kızın gözlerinin rengi, işte gözlerini düşündüğümde hep hatırlayacağım ışıltı!

– Eğer biri bu yüzü bir lavabonun ışığı kırmayan yüzeyinde yeniden bulmayı seçerse, eğer biri bir miktar terle bu hayali biraz daha belirsiz kılmayı tercih ederse, bu niyeti ortaya çıkarmak eleştiriye düşer.

– Daha önce hiç kimse böyle hissetmemiştir –der genç yazar– ama *ben* böyle hissettim; orada kendine madalya verecek, hatta askerî başarılarını kayda geçirecek kimse olup olmadığını bilmeden savaşa giden askerinkine yakın bir gurur duyuyorum.

Aslında, genç adam, şunu hiç unutmamalısın: yalnız olan, her zaman yalnız olan ilk insan sen değilsin.

Baltimore, Maryland
Ağustos 1934

Yine Zelda'ya

Giy öyleyse parlak sarı şapkanı, etkileyecekse sevgilini;
Yükseğe sıçrayabiliyorsan, onun için de sıçra,
Ta ki o, 'Aşkım, altın şapkalı, yükseğe sıçrayan aşkım,
Sen sadece benim olmalısın!' diye haykırıncaya kadar.

THOMAS PARKE D'INVILLIERS*

(*) Thomas Parke d'Invilliers, Fitzgerald'ın ilk romanı olan *Cennetin Bu Yakası*'nın başlıca kahramanlarından biridir. Dolayısıyla bu şiirin Fitzgerald'ın kendi şiiri olduğu düşünülebilir – ç.n.

Birinci Bölüm

Daha genç olduğum ve daha kolay etkilendiğim yaşlarda babamın bana verdiği bir öğüt, o gün bugündür hiç aklımdan çıkmaz.

“Birini eleştirmeye kalktığında,” demişti, “herkesin seninle aynı imkânlarla dünyaya gelmemiş olduğunu aklına getir.”

Başka bir şey söylemedi, ama zaten olağanüstü az konuşurdu ve o leb demeden leblebiyi anlardık, bu yüzden kastedtiğinden çok daha fazlasını söylemiş olduğunu anladım. O zamandan beri vardığım bütün yargıları kendime saklar oldum; bu alışkanlık beni nice acayip yaratılışlı insanın dert ortağı, aynı zamanda da hiç azımsanmayacak sayıda kaşarlaşmış kafa ütöleyicinin kurbanı yaptı. Bu niteliği anormal beyinler anında fark eder ve normal birinde ortaya çıktığında ona bağlanırlar; bu yüzden üniversitedeyken, sırf, adını bile bilmediğim çekingen çocukların dertlerini dinlediğim için kişisel amaçlarla insanları perde arkasından yönetmekle suçlandım haksız yere. Bu sırlar çoğunlukla ben istemeden gelip beni buluyordu – mahrem bir açıklamanın ufukta belirdiğine ilişkin su götürmez bir ema-

re sezinlediğimde sıklıkla uyuyormuş ya da derin düşüncelere dalmışım gibi yapıyor, hatta düşmanca bir kayıtsızlık sergiliyordum. Çünkü genç erkeklerin sırları ya da en azından bu sırları ifade ederken kullandıkları kelimeler genellikle başkalarından aşırılmış ve pek aşikâr bir şekilde bastırılmış duygularla sakatlanmıştır. İnsanın yargısını kendine saklaması sonsuz bir umut meselesidir. Bugün bile bunu unutursam bir şeyleri kaçıracağımdan korkarım; babamın yukarıdan bakar bir tavırla dile getirdiği, benim de aynı şekilde tekrarladığım gibi, edep duygusu insanlara daha doğumda eşitsiz bahşedilmiştir.

Hoşgörümle bu şekilde övündükten sonra, onun da bir sınırı olduğunu kabul etmem gerekiyor. İnsan, davranış biçimini en sağlam cinsinden kayalık bir zemine de bataklık kumu üzerine de kurmakta özgürdür, ama bir noktadan sonra neyin üzerine kurulu olduğunu zerrece umursamam. Geçen sonbahar Doğu'dan döndüğümde, dünyanın hep bir örnek olmasını ve bir tür ahlaki hazır olda beklemesini dilediğimi hissettim; ayrıcalıklı bakışlar atarak insan kalbinin derinliklerine çalkantılı keşif yolculukları yapmak istemiyordum artık. Sadece Gatsby, adını bu kitaba veren adam, bu tepkimin dışındaydı – o Gatsby ki samimiyetle hor gördüğüm ne varsa hepsini temsil ediyordu. Kişilik, birbiri ardı sıra sergilenen bir dizi başarılı iyi niyet gösterisiyse eğer, onda muhteşem bir şey, on binlerce kilometre uzaktan yer sarsıntıları kaydeden şu ultra duyarlı makinelerden birine bağlıymışçasına hayatın vaatlerine karşı gelişmiş bir duyarlılık vardı. Bu duyarlılığın “yaratıcı ruh” adıyla onurlandırılan şu duygusuz kolay etkilenebilirlikle hiçbir ilgisi yoktur. O, olağanüstü bir umut etme yeteneğidir, hiç kimsede görmediğim ve muhtemelen bir daha asla görmeyeceğim romantik bir hazır oluşturu. Yo, yo, Gatsby bu işi gayet iyi sonuçlandırdı; insanoğlunun sonuçsuz hüznelerine ve kısa ömürlü se-

vinçlerine karşı duyduğum ilgiyi geçici olarak yok eden şey Gatsby'nin içini kemiren kaygılar, düşlerinin ardı sıra sürüklenen iğrenç tozdu.

* * *

Ailem üç kuşaktan beri bu Orta Batı kentinde yaşayan hali vakti yerinde, seçkin insanlardır. Carrawayler bir tür “kabile” gibi bir şeydir, bizimkilerin dediğine bakılırsa soyumuz Buccleuch Düklerine kadar dayanıyormuş, ama soyumuzun asıl kurucusu dedemin kardeşidir. 1851’de buraya yerleşmiş, bedelini ödeyerek İç Savaş’ta yerine başka birini göndermiş ve babamın bugün sürdürmekte olduğu toptan hırdavatçılık işini kurmuş.

Babamın bu amcasını hiç görmedim, ama –babamın bürosunda asılı duran duygusuz resme inanılırsa– ona benziyor olmalıyım. Babamdan tam çeyrek asır sonra 1915’te New Haven’dan mezun oldum ve kısa bir süre sonra Büyük Savaş olarak bilinen başarısız Alman yayılma girişimine karşı cepheye yollandım. İstilacıya yaptığımız karşı akınlardan öyle keyif aldım ki döndüğümde artık yerimde duramaz olmuştum. Eskiden evrenin hararetli merkezi olarak gördüğüm Orta Batı, şimdi evrenin ıssız bir köşesine dönüşmüştü. Bu yüzden Doğu’ya gidip borsa işini öğrenmeye karar verdim. Tanıdığım bütün gençler borsa işindeydi, bu iş bir kişiyi daha neden geçindirmesini ki? Bütün halalarım, amcalarım sanki bana bir hazırlık okulu seçiyormuşçasına konuyu enine boyuna ele aldılar ve sonunda asık, kararsız yüzlerle, “Pekâlâ, Neden olmasın?” dediler. Babam masraflarımı bir yıl karşılamaya razı oldu ve çeşitli ertelemelerden sonra nihayet 1922 baharında, kanımca temelli yerleşmek üzere Doğu’ya geldim.

Makul olan, kentte bir oda tutmaktı, gelgelelim mevsim sıcaktı ve ben geniş çayırıların serin gölgeli ağaçların diyarın-

dan geliyordum, bu yüzden iş yerindeki arkadaşlardan biri çevre köylerden birinde ortak bir ev tutmamızı önerdiğinde, bu bana harika bir fikir gibi göründü. Evi o buldu; aylık kirası seksen dolar olan yıkık dökük, tek katlı bir ev. Ama son dakikada şirket arkadaşımı Washington'a yollayınca köye tek başıma gittim. Kaçıp gidinceye kadar birkaç günlüğüne de olsa bir köpeğim, eski bir Dodge arabam ve yatağımı yapıp kahvaltımı hazırlayan ve elektrik fırınının başında kendi kendine Fince hikmetli sözler mırıldanan Finlandiyalı bir hizmetçim vardı.

Tam bir yalnızlık içinde geçen iki üç günden sonra, bir sabah benden daha sonra oraya gelmiş bir adam beni yolda durdurdu.

“West Egg köyüne nasıl gidilir?” diye sordu çaresizce.

Yolu tarif ettim. Yeniden yürümeye başladığımda yalnızlığım sona ermişti. Bir kılavuz, bir yol gösterici, oranın yerlisiydim artık. Adam farkına varmadan beni mahalleli yapmıştı.

O zaman gün ışığı ve hızlandırılmış filmlerdeki gibi olağanüstü hızla yeşeren ağaçlar sayesinde bir kez daha ikna oldum ki hayat yazla yeniden başlıyordu.

Birincisi, okuyacak o kadar çok şey, cana can katan bu tereüze havadan çekip alınacak o kadar sağlık vardı ki. Bankacılık, kredi ve yatırım amaçlı menkul kıymetler hakkında bir düzine kitap satın almıştım; kitaplar darphaneden yeni çıkmış paralar gibi kırmızı, yıldızlı ciltleriyle, sadece Midas'ın, Morgan'ın ve Maecenas'ın bildiği parıltılı sırları bana açıklayacaklarmış gibi rafta yan yana duruyorlardı. Ayrıca daha başka kitaplar da okumaya kesin kararlıydim. Üniversitedeyken daha çok bir “edebiyatçı” idim – bir yıl boyunca “Yale Haberleri” için bir dizi ağırbaşlı, kasıtlı başyazı kaleme almıştım; şimdi bütün buna benzer şeyleri hayatıma geri getirecek ve bütün uzmanların en sınırlısı, “çok yönlü bir adam” dedikleri türde biri olacaktım. Bunu nükte olsun di-

ye söylemiyorum – ne de olsa hayata tek pencereden bakanlar daha başarılı olur.

Kuzey Amerika'nın en tuhaf topluluklarından birinin yaşadığı bir yörede –New York'un tam doğusuna doğru uzanan şu göz alıcı, ince adada– ev tutmuş olmam tesadüften başka bir şey değildi. Burada, diğer doğal garabetlerin yanı sıra iki de alışılmadık kara oluşumu bulunmaktadır. Şehirden yirmi mil mesafede, Batı yarımküresindeki denizlerin en ehlileştirilmiş bölümü olan Long Island Boğazı'nın o büyük, ıslak avlusuna doğru uzanan ve daracık bir koyla birbirinden ayrılan, dış hatları birbirinin tıpkısı iki devasa yumurta. Şekilleri tam olarak oval olmayıp Colomb'un hikâyesindeki gibi her ikisinin de adaya değdikleri tarafları hafifçe ezilip yassılaştırmıştır, ama fiziksel benzerlikleri, üzerlerinde uçan martılar için sürekli bir şaşkınlık kaynağı olmalıdır. Biz kanatsız varlıklara gelince, bu yumurtaların biçim ve büyüklük dışında her bakımdan birbirinden farklı oluşları daha da dikkat çekici bir olgudur.

Ben West Egg'de... yani bu iki yumurtadan –her ne kadar bu niteleme, aralarındaki tuhaf ve epey netameli zıtlığı ifade etmek için hayli yüzeysel kalıyor olsa da– daha az sosyetik olanında oturuyordum. Evim yumurtanın tam ucunda, denize elli metre kadar uzaktaydı; mevsimlik kirası on bin, on beş bin dolar olan iki kocaman evin arasına sıkışmıştı. Sağımdaki ev bütün ölçüleri aşan devasa bir yapıydı – bir tarafında dikilen, duvarlarını canlı sarmaşıkların sardığı şirin kulesi, mermer yüzme havuzu, yüz altmış dönümü aşkın çimenliği ve bahçesiyle Normandy'deki Hôtel de Ville diye bir binanın aslına sadık bir kopyasıydı. Gatsby'nin konağıydı. Ya da, daha doğrusu, Bay Gatsby'yi tanımadığıma göre, bu isimde bir beyefendinin oturduğu bir konaktı diyelim. Benim evse gözü rahatsız edecek kadar değilse bile bayağı çirkindi, ama gözden kaçıyordu; denizi ve kom-

şunun çimenliğinin bir kısmını görüyordu; milyonerlere komşu olmak da cabası – ve bunların hepsi ayda topu topu seksen dolaraydı.

Daracık koyun karşı yakasındaki sosyetik East Egg'in beyaz sarayları kıyı boyunca parıl parıl parlıyordu ve o yazın hikâyesi esas olarak Tom Buchananlarla akşam yemeği yemek üzere karşı yakaya doğru araba sürdüğüm o akşam başlıyordu. Daisy ikinci göbekten kuzinimdi, Tom'u da üniversiteden tanıyordum. Savaştan döndüğümde Şikago'da onlarla iki gün geçirmiştik.

Daisy'nin kocası çeşitli fiziksel başarılarının yanı sıra, Yale'de Amerikan futbolu oynayan gelmiş geçmiş en güçlü ileri uç oyuncularından biriydi – bir bakıma ulusal bir kahraman, yirmi birinde müthiş bir başarı kazanıp da ondan sonra yaptığı her şey bir düş kırıklığı yaratan insanlardan biri. Ailesi dudak uçuklatacak kadar zengindi –daha üniversite-deyken hesapsız kitapsız para harcaması kınanırdı– bir süre önce Şikago'dan ayrılıp Doğu'ya yerleşmişti; insanların adeta soluğunu kesen bir hayat sürüyordu: Sözelimi, Lake Forest'tan polo oyunu için yetiştirilmiş bir ahır dolusu midilli getirtmişti. Benim kuşağımdan birinin bunu yapabilecek kadar zengin olması akıl alır gibi değildi.

Doğu'ya neden gelmiş olduklarını bilmiyorum. Belirli bir sebebi olmaksızın Fransa'da bir yıl geçirmişler, sonra da insanların polo oynadığı, zenginliğin keyfini sürdüğü yerlerde huzursuzca dolanıp durmuşlardı. Bu defa temelli yerleştik, demişti Daisy telefonda, ama buna inanmadım – Daisy'nin kalbinden neler geçtiğini bilmiyordum, ama Tom'un telafisi zor bir futbol maçının coşku ve heyecanı peşinde, özlemle, sonsuza dek sürükleneceğini hissediyordum.

Ve böylece, rüzgârın hâlâ sıcak estiği bir akşamüzeri arabama atlayıp şöyle böyle tanıdığım iki eski arkadaşımı görmeye East Egg'e gittim. Evleri beklediğimden çok daha gös-

terişliydi; koya bakan, George dönemi mimarî stilinde inşa edilmiş kırmızı-beyaz tuğladan kolonyal, şirin bir konaktı. Çimenlik kumsaldan başlıyor, evin ön kapısına kadar olan çeyrek millik mesafeyi güneş saatlerinin, taş döşeli gezi yollarının, alev alev yanan bahçelerin üzerinden aşarak kat ediyor, nihayet eve vardığında hızını alamamış gibi parlak yapraklı asmalar halinde duvara tırmanıyordu. Evin cephesini, kapı gibi açılan bir dizi uzun pencere bölüyordu; pencereler bu sıcak esintili akşamüzeri ardına kadar açıktı, camlar altın rengi yansımalarla parlıyor ve Tom Buchanan binici kıyafetiyle bacaklarını açmış ön verandada dikiliyordu.

Yale'den bu yana değişmişti. Şimdi, hayli haşin ağızlı, mağrur tavırlı, açık sarı saçlı, güçlü kuvvetli, otuzunda bir adamdı. Yüzünde ilk göze çarpan iki ışıltılı, kibirli göz her an saldıracakmış gibi öne doğru eğildiği izlenimini veriyordu. Binici kıyafetinin kadınsı havası bile bu bedeninin muazzam gücünü gizleyemiyordu – pırl pırl çizmelerin içini, üst bağcığını gerekir denli doldurmuş gibiydi, omuzlarını oynattığında ince ceketinin altında çok sayıda kasın kıpırdadığı görülmüyordu. Aşırı derecede kaba kuvvete başvurabilecek bir vücuttu bu – amansız bir vücut.

Kısık, tenor sesi insanlar üzerinde bıraktığı geçimsizlik izlenimini güçlendiriyordu. Bu seste, sevdiği insanlara bile duyduğu babacan bir horgörünün tınısı hissediliyordu – Yale'de onun bu kendini beğenmişliğinden nefret eden yığınla insan vardı.

Her zaman “Sizden daha güçlü ve daha erkek olduğum için bu konuda son sözü benim söylemem gerektiğini düşünmeniz gerekmez,” der gibi bir havası vardı. Son sınıfta aynı dernekteydik ve hiçbir zaman fazla yakın olmasak da beni beğendiği ve kendine has o kırıcı, küstah tavırlarıyla onu sevmemi istediği izlenimine kapılmışımdır hep.

Güneşli verandada birkaç dakika konuştuk.